

הרה"ג רבי יוסף אפרתי שליט"א

ראש בית המדרש להלכה

טבילת בקבוקי משקאות

כתב השו"ע יו"ד סימן קכ ס"א, הקונה מהעובר כוכבים כלי סעודה של מתכות או של זכוכית או כלים המצופים באבר מבפנים אף על פי שהם חדשים צריך להטבילם במקוה או מעיין של ארבעים סאה, עכ"ל. ויש לדון האם בעל מפעל הרוכש בקבוקי זכוכית, בעלי צורה מיוחדת, מתוצרת של נכרים, חייב להטבילם בטרם ימלא בהם משקאות לשיווק, או מותר לו לשווק את תוצרת מפעלו אף בלא טבילת הבקבוקים. והאם הקונה צנצנות ובקבוקים המכילים מצרכים שונים, מותר לו להשתמש בהם ללא טבילת הכלים שנרכשו מנכרי.

א. בשו"ת מהרי"ל דיסקין, קונטרס אחרון סימן ה' אות קלו, כתב, דבקונה כלי עם משקה, אין צריך לשפוך המשקה ולהטבילו, דשב ואל תעשה הוי ולא נקרא שימוש. והיינו דכל שלא הניח בידיים את האוכלים בתוך הכלים, אלא שכבר היה האוכל מונח שם, אין חייב להוריקו ולהטבילו אלא יכול להשתמש במאכלים ללא טבילה.

בשו"ת פרי השדה ח"ג סימן קט, כתב עוד טעם להתיר בזה, דהקונה לא ניחא ליה לקנות את הכלי, כדי שלא יעשה איסור בהשתמשותו בו ללא טבילה, וכעין מש"כ הט"ז או"ח סימן תמח סק"ג, לענין חמץ שהובא ע"י נכרי לרשות ישראל בתוך הפסח, דלא ניחא ליה שיקנה רשותו את החמץ כדי שלא יעבור על האיסור.

אכן שמעתי מפי מורנו הגר"ח קנייבסקי, כי בהגיע קופסאות מזון מחו"ל, הורה מרן החזו"א זצוק"ל להוריק את תוכנן מיד ולא להשהות את המזון בהם כלל, היות ולא טבלו את הקופסאות.

והנה כשמפעל רוכש בקבוקים ריקים לצורך מילוי משקאות וכדומה, לכאורה חייבים להטבילם כדין לפני המילוי. דטעם פטור הטבילה משום שב ולא תעשה אינו שייך בזה, דהרי בעלי המפעל רוכשים מן הנכרי בקבוקים ריקים, ובידיים ממלאים אותם, וא"כ הוא בקום עשה. ואף טעמו דשו"ת פרי השדה אין שייך בזה, דדוקא כשקונה מאכל המונח בכלי שייך לומר דלא ניחא ליה לקנות את הכלי כדי שלא יעבור על האיסור, דהתם עיקר כוונתו היא לקנות את המאכל, ולא את הכלי. אבל בכה"ג שבעלי המפעל רוכשים בקבוקים ריקים, ודאי כוונתם לקנות הבקבוקים, וא"כ לכאורה חייבים להטבילם כדין לפני המילוי, וכבר עמד בזה בשו"ת שרידי אש ח"ב סימן עה. וכן נהנו באוצר בי"ד של כרמי היין (שנת תשמ"ז) ע"פ הוראת הגר"נ קרליץ שליט"א, ולכתחילה ודאי ראוי לנהוג כן.

ב. אכן במקום שאי אפשר להטביל את כל הכלים הנרכשים ע"י מפעל לפני השימוש בהם, יש לדון להקל בזה. דהנה כתב בשו"ע יו"ד סימן קכ ס"ח, שאם לקח כלי לצורך חיתוך קלף וכיוצא בו, ולא לצורך סעודה, אין צריך להטבילו. ובט"ז שם סק"י הביא בשם הב"י דה"ה אם קנאו לצורך סחורה אין צריך טבילה, והוא משום דזה לא הוי ככלי סעודה, שבהם יש חיוב טבילה. ולפ"ז כתבו האחרונים דהוא הדין בכגון נידון דידן חשיב כנקנה לסחורה, ואף שבעלי המפעל רוכשים את הבקבוקים בכדי למלא בהם משקאות, מ"מ פטורים מן הטבילה. דהואיל ואין כוונתם להשתמש בהם לצורך עצמם כלל, אלא למוכרם ללקוחותיהם, א"כ לא חשיב ככלי סעודה ופטורים מן הטבילה.

אמנם בשו"ת טוב טעם ודעת להגר"ש קלוגר, מהר"ג ח"ב סימן כב, הביא סברא זו להתיר רק בכלים שאין ראויין להשתמש בהם לאכילה, וכגון יורות גדולות הראויות לצרכי מסחר בלבד, ואף בזה לא התיר אלא במקום שרוב הקונים נכרים. אכן האחרונים צידדו להקל בסתמא כל שקונה כלים לצורך מסחר, ולא להשתמש בהם לצורך סעודה כלל, שפטורים מן הטבילה. וכמו שכתב בדרכי תשובה יו"ד סימן קכ סק"ע, שנתפשט המנהג בכל העולם כשנוסעין במסילת הברזל ששותין בחצר המסילה שכר ומים בצנצנת של בעל המיזג אשר שם, וגם בעל בית המזיגה אין צריך להטביל הכלים כלל, כיון שהם אצלו רק לצורך סחורה, דהא הוא ובני ביתו אינם שותים מכלים אלו רק לפרקים דרך עראי, וכמו חנווני שאין הכלים שבחנותו נחשבים אצלו לכלי שתיה כיון שלא קנה הכלים בשבילו ובשביל ב"ב לשתייה רק לצורך העסק. וכן המוזג הרי לא קנה הכלים לצורך ביתו כלל רק לצורך מסחרו שאחרים ישתו בהם, עכת"ד. ולפ"ז במקום שאי אפשר להטביל את הכלים לפני המילוי, אפשר לסמוך על דעת המתירים דפטורים מן הטבילה.

ג. עוד יש לדון להקל בזה, דהרי אין שותים מן הבקבוק, אלא ממנו מוזגים לכוסות ששותין מהן. דהנה כתב מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"ד סימן נב, והובאו דבריו בדרכי תשובה שם סק"ו, דצלוחיות שאין משתמשים בהן לשתות מהן ממש ככוסות, וגם אין מבשלים בהן, לא חשיבי ככלי סעודה, ואין צריכין טבילה. ולפ"ז בנידון דידן נמי אפשר להקל דהבקבוקים פטורים מן הטבילה, הואיל ואין שותין מהן, רק מוזגים מהן לכוסות השתיה. אמנם כ"ז בבקבוקים גדולים, אך בקבוקים אישיים המיועדים לשתיה מהן, אין דינם ככלי איחסון בלבד, ואין לצרף בהן הך סברא להקל. זאת ועוד, קשה להקל מהאי טעמא, דבדרכי תשובה שם ס"ק טו הביא בשם מגדים חרשים דהמנהג להטבילין, אלא שהביא בשם מסגרת השלחן סימן לז סק"י דאין לברך על טבילתם. וכן כתב בקש"ע סימן לז ס"ח. אך בנידון דידן דמיירי בכלי זכוכית, דלרוב הפוסקים חיוב טבילתם רק מדרבנן אפשר דבמקום הצורך יש לסמוך להקל למלאות משקאות למכירה, בבקבוקים שלא הוטבלו כדין.

ד. אמנם מן הראוי לציין ע"ג תויות הבקבוקים שאינם טבולים, בכדי להביא לידיעת

הרוכשים שהמשתמש בהם שימוש חוזר חייב להטבילם כדין לפני השימוש, ובפרט בנידון דידן שהבקבוקים מיוחדים בצורתם, שפיר יש לחוש שהרוכשים ישתמשו בהם למילוי חוזר. וא"כ להסיר מכשול, מן הראוי להדפיס ע"ג התווית שהבקבוק חייב בטבילה לפני שימוש חוזר. אמנם כ"ז רק אי נימא דכלי איחסון שאין אוכלים ושותין מהם חייבים בטבילה. אבל אי נימא דכלי איחסון פטורין מן הטבילה, משום דאין משתמשים בו לאכילה ושתיה, הרי אף אם הרוכשים משתמשים בהם שימוש חוזר, הרי הם פטורים מן הטבילה, אכן כבר הבאנו דהמנהג להטבילין בלא ברכה.

אכן בעלי המפעל סרבו לציין זאת ע"ג תוויות הבקבוקים, וטענו שהמון העם לא יבינו פיסקא זו ויחששו כי יש איזה חשש איסור בתוצרת המפעל וימנעו מרכישתם, ויגרם להם הפסד מרובה. אי לכך יש לעיין האם אכן מוטלת חובה על בעלי המפעל לציין זאת ע"ג הבקבוקים בכדי למנוע מן הרוכשים להשתמש בהם שימוש חוזר ללא טבילה. דיתכן דפטורים מלהטבילם הואיל והם משמשים רק לאיחסון ולא למאכל ומשתה. אכן להטעם שנתבאר לעיל דבעלי המפעל פטורים מחמת שרכשום לצורך מסחר ולא לצורך סעודה, א"כ כשהרוכשים באים להשתמש בו שימוש חוזר ודאי חייבים בטבילה.

והנה כתב באגרות משה, יו"ד ח"ב סימן מ, דקנקנים שיש לישראל מחמת שלקח מנכרי משקין שאין נמכרין אלא בכליהן, אין צריכין טבילה כשרוצה להשתמש בהן למשקין אחרים אחר שנתרוקנו, משום דהכלי נתבטל להמשקין. וכמו דשנינו במעשר שני, פ"א מ"ג, דהלוקח בהמה לזבחי שלמים יצא העור לחולין ואע"פ שהעור מרובה על הבשר, והלוקח כרי יין סתומות, במקום שדרכן למכור סתומות, יצא הקנקן לחולין, ואין צריך למכור את הקנקן ולאכול דמיו בקדושת מעשר בירושלים, והוא משום דהכלי בטל להמשקין. והוא הדין בנידון זה הכלי טפל להמשקין, ויש להקנקן דין כעור של בהמה, ונמצא דלא קנה מן הנכרי כלי כלל, ורק אצל הישראל נעשה כלי דליכא ע"ז דין טבילה, עיי"ש. ולפ"ז בנידון דידן נמי היה אפשר להקל שהבקבוקים פטורים מן הטבילה הואיל והם בטלים לגבי המשקין.

אמנם בנידון דידן א"א לסמוך על זה להקל דהרי בעלי המפעל רוכשים את הבקבוקים ריקים, ואין שייך לומר שנתבטלו למשקין, ועוד דבכל כי האי גוונא, אף בקונה מנכרי לכאורה אין שייך לפטור מן הטבילה משום האי טעמא, דהנה איתא שם בירושלמי, אמר רבי זעירא דתא דתימא כשהיה המוכר הדיוט, אבל אם היה המוכר אומן נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו. אמר רבי זעירא מתני' אמרה כן, כרי יין סתומות מקום שדרכן למכור סתומות יצא הקנקן לחולין (ופ"י שם בפני משה דדוקא במקום שדרכן למכור סתומות הקנקן טפל להיין, אבל אם דרכן למכור פתוחין אין הקנקן טפל להיין אלא מוכר לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו, וכך הוא בתגר לעולם, שנותן עיניו על כל אחד בפני עצמו). אמר רבי מנא, ומינה כמה דתימר תמן אם היה המוכר אומן נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ודכוותה אם היה הלוקח אומן נעשה כלוקח זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, ע"כ. ומבואר דכל שכוונת המוכר או הקונה להקנקן בפני עצמו אינו בטל להיין. וא"כ בנידון דידן

דמיירי בבקבוקים בעלי צורה מיוחדת, בפשיטות הקונים מתכוונים גם להבקבוק בפני עצמו, וא"כ ליכא למימר דהוא טפל למשקה שבתוכו, וחייב בטבילה עכ"פ לפני מילוי בשנית. [עוד יתכן דבכה"ג אפילו לטעמו של בעל האג"מ הרי מכיון שנתחייבו הבקבוקים בטבילה לפני מילויים במפעל, אין שייד לומר דנתבטל אח"כ להמשקה. וכל דברי האג"מ זצל"ה רק בכה"ג שטרם נתחייבו בטבילה, ואכמ"ל].

תבנא לדינא:

להלכה הורה עמוד ההוראה מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, דבכלי זכוכית שלדעת רוב הפוסקים חיוב טבילתם הוא מדרבנן, אפשר לצדד להקל לפטור את בעלי המפעל הרוכשים אותם מנכרים לצורכי מסחר בלבד מטבילת הכלים. אמנם ראוי שידפס ע"ג תויות הבקבוקים שאינם טבולים, אך אם יש חשש שהדבר יגרום להפסד כספי ניכר, אפשר להקל שאין חייבים להדפיס זאת, דיתכן שהרוכשים לא ישתמשו בהם שימוש חוזר, ואף אם ישתמשו בהם למילוי חוזר, יתכן דפטורים מן הטבילה הואיל ואין משמשים רק לאיחסון, ולא ככלי סעודה. אכן ודאי אם הרוכש מעונין להשתמש בבקבוק שימוש חוזר, חייב הוא להטבילו כדין לפני מילוי בשנית, אך לא יברך על טבילתו.

"שבת יעשה כולו תורה"

בתנא דבי אליהו א"ר פב"ז איתא, "שבת יעשה כולו תורה", ועי' בס' "לב אליהו" ח"ב עמ' ל"ח שהביא מרן הג"ד אליהו לופיאן זצ"ל ששמע ממרן החפץ חיים זצ"ל, דכיון דאחז"ל דשקולה שבת כנגד כל התורה כולה, לכן כל מצוה שעושים בשבת ג"כ נחשבת כמו תרי"ג מצוות, ולפי דברי הגר"א בפו' "שנות אליהו" עמ"ס פאה פ"א מ"א שכל תיבה ותיבה מתלמוד תורה היא מצוה בפני עצמה, אזי נמצא כי בשעושין כן בשבת קודש מכפילים כל תיבה כפול תרי"ג, ויוצא דכאשר לומד אדם תורה בשבת הריהו יכול להוסיף על חשבונו רבבות מצוות שכל אחת מהן נאמר עליה "ותלמוד תורה כנגד כולם", עכ"ד, ואכן בספר "בן איש חי" (פר' שמות) כתב עוד יותר וז"ל, כתבו המקובלים, שגדול הפועל הנפעל מעסק התורה בשבת אלף פעמים מן הנעשה בחול, עכ"ל.